

Modernā šaha pirmsākumus Spānijā meklējot

SANDRA HARLINSKA

Rīgas šaha skola, 2026.gada 10.aprīlis

Liecības par šaha spēli pirms 15.gs

Indija – Čaturanga (3.gs BC)

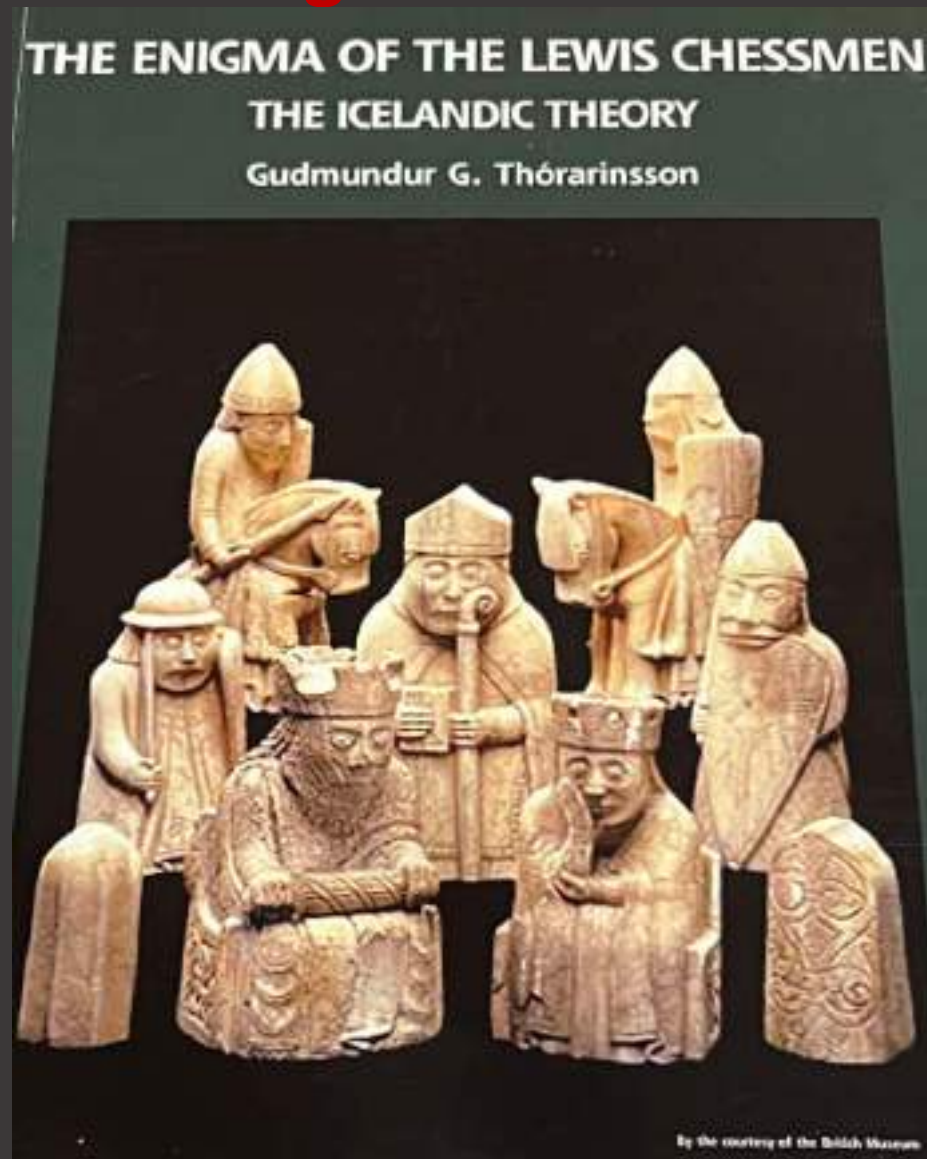
Persija- Shatrani (6.gs)

Pireneju pussala – Shatranj (8.gs)

Krievzeme – Shakhmaty (9.gs.)

Skotija – Lewis Chessmen (12.gs)

.....

Kad šaha figūra kļuva par ŠAHA DĀMU?

- Persiešu / arābu šaha spēlē bija Padomdevējs / Vezīrs
- Persiešu valodā – *farzīn*,
- Arābu valodā – *firzān*, *firz vai wazīr*
- Ir liecības, ka šaha figūra ar nosaukumu Karaliene ir minēta dokumentos, kas datēti ar AD 1000
- Latīņu valodā - *regina*

Pirmās šaha spēles liecības Spānijā

- 711 AD mauri iekaro Pireneju pussalu un atved «shatranj»
- Toledo – trīs kultūru pilsēta (kristieši, ebreji un musulmaņi)
- 12. un 13. gadsimtā Toledo bija Eiropas intelektuālais centrs. Šeit tika tulkoti arābu teksti par zinātņi, astronomiju un arī spēlēm.
- Alfonso X Gudrais (*Alfonso X el Sabio*)
- 1283. gadā Toledo (un Seviljā) tika pabeigts viens no svarīgākajiem traktātiem šaha vēsturē – "**Libro de los juegos**" (Spēļu grāmata).

«Libro de los juegos» (Spēļu grāmata)

- Šahs, kauliņi un nardi
- 103 šaha situācijas un grezni attēli
- Alfonso X uzskatīja šahu par “gudru cilvēku spēli”, kas attīsta prātu un startēgisko domāšanu
- Šahs apvienoja visus 3 Toledo iedzīvotāju slāņus:
  - Ebreju matemātiku;
  - Arābu taktiku;
  - Kristiešu aristokrātiju.

<https://rbme.patrimonionacional.es/s/rbme/item/13125#?xywh=-3040%2C-2%2C8575%2C3743&cv=53>

Karaliskais pāris – Izabella I un Ferdinands II

- Kastīlijas Izabella (1451 – 1504)
- Aragonas Ferdinands (1452 – 1516)
- Karaliskais pāris no 1469.gada

Šahs karaliskajā galmā

Senākā partija saskaņā modernajiem šaha noteikumiem (Dāmas un Laidņa gājieni), kura ir pierakstīta 1475.gadā dzejas formā.

[Modern CHESS 1475 chess game of Love.pptx](#)

The Poem
Scachs d'amor (1475)
First Text of
Modern Chess.

Gudrie galminieki un laikabiedri

- Tēvs - Juan de Lucena (1430 – 1506) – pirmais grāmatu iespiedējs Toledo, ēbreju izcelsmes, kurš konvertējās uz kristīgo ticību; prinča Ferdinanda diplomāts pāvesta galmā
- Dēls - Luis Ramirez de Lucena (1475 – 1530) – šaha grāmatas ***Repetición de Amores e Arte de Axedrez (1497)*** autors
- Pedro Damiano (1480 – 1544) – portugāļu šahists, farmaceits, grāmatas ***Questo libro e da imparare giocare a scachi et de li partiti (1512)*** autors
- Ruy Lopez de Segura (1530 – 1580) – šahists, grāmatu autors un katoļu priesteris, gramatas ***Libro de la invencion liberal y arte del juego del axedrez (1561)*** autors

Repetición de Amores e Arte de Axedrez (1497)

Lucena grāmatā aprakstīja galvenās 15.gs. laika atklātnes:

- 1) Itāļu atklātņi *Giuoco Piano*,
- 2) Spāņu atklātņi,
- 3) Karaļa gambītu,
- 4) Dāmas bandinieka atklātņi,
- 5) Filidora aizsardzību,
- 6) Petrova aizsardzība,
- 7) Franču aizsardzību,
- 8) Holandiešu aizsardzību.

Grāmata ietver arī pamatatziņas par figūru attīstību, bandinieku virzīšanas problēmām (īpaši saistībā ar **rokādi**), centra ieņemšanas svarīgumu, kā arī līniju atvēršanu laidņiem, tornim un dāmai.

Lucenas pozīcija - 😊

Tomēr jāsaprot, ka nav vēsturiski apstiprinājies, ka torņu galotnes «tiltiņa» paņēmienu ir izgudrojis Luis de Lucena

Questo libro e da imparare giocare a scachi et de li partiti (1512)

Pedro Damiano grāmatā aprakstīja:

- 1) Spēles noteikumus
- 2) Padomus spēles stratēģijai
- 3) Šaha uzdevumi risināšanai
- 4) Atklātnes
- 5) Šaha galdiņa notāciju
- 6) Ieteikums par «aklo» šahu
- 7) Damiano aizsardzība 1. e4 e5 2. Zf3 f6.

Damiano šaha uzdevumi

A chessboard diagram showing a position for a 3-move mate problem. The board is labeled with files a-h and ranks 1-8. White pieces are at a1 (King), b1 (Rook), b2 (Rook), e4 (Queen), and f2 (Queen). Black pieces are at a8 (King), b8 (Rook), a7 (Pawn), and h8 (Rook).

White mates in three [\[show\]](#)

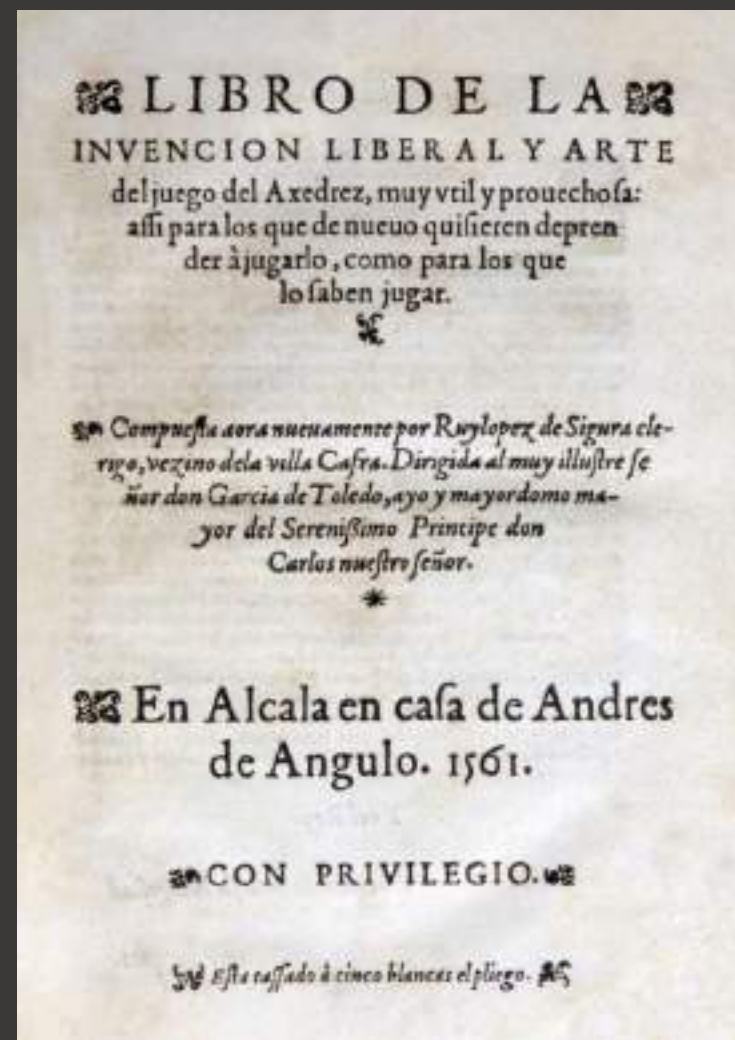
A chessboard diagram showing a position for a 2-move mate problem. The board is labeled with files a-h and ranks 1-8. White pieces are at g5 (Knight) and h4 (Queen). Black pieces are at d8 (Rook), g7 (Knight), h8 (King), g7 (Pawn), and h7 (Pawn).

White mates in two^[4] [\[show\]](#)

Libro de la invencion liberal y arte del juego del axedrez (1561)

Ruy Lopez de Sigura grāmatai ir 4 daļas:

- 1) Par spēles mitoloģisko izcelsmi
- 2) Par atklātnēm, īpaši 3.Lb5 😊
- 3) Kritika par Damiano atklātnēm
- 4) Kritika pat Damiano partiju analīzi

Sv.Terēze no Avilas

- *Teresa Sánchez de Cepeda y Ahumada*, (1515 – 1582) bija ievērojama spāņu mistiķe, karmelītu mūķene un kontemplatīvās lūgšanas teoloģe.
- Svētā Terēze kopā ar Krusta Jāni (Svētais Jānis no Krusta) dibinājusi Baskāju Karmeka ordeni. Viņas raksti, to skaitā autobiogrāfija un ievērojamais darbs "Dvēseles pils" (*El Castillo Interior*) iekļauti spāņu Renesanses literatūras sarakstos un kristīgās meditācijas praksēs kopā ar grāmatu "Pilnības ceļš" (*Camino de Perfección*).
- Viņa ir nozīmīga figūra šaha vēsturē, jo savos rakstos izmantoja šahu kā metaforu lūgšanai un garīgajai disciplīnai. Interesanti, ka tieši Svētā Terēze tiek uzskatīta par **šahistu aizbildni** (patronesi) ne tikai Spānijā, bet arī šaha pasaulē, jo 2025.gadā FIDE atzina viņu par šaha patronesi.

World Chess

Five centuries before modern theory, Teresa of Avila was already writing about chess. "It demands on patience, calculation, and clear thinking."

In 2025 she became the official patron saint of Chess, now the art is available. Printed on 10 mil Japanese paper with a matte-gloss finish and fingerprint-resistant surface. Produced to order, with less waste and more intention. Available now in the shop, link in comments. #Chess #SaintTeresa #Design #ChessNews #ChessHistory

FOR THE LOVE OF CHESS

Play Official Chess on [worldchess.com](https://www.worldchess.com)

FIDE Rated

World Chess

Dons Kihots / Sančo Pansa => šahs tā ir dzīve!

M. De Servantess «Dons Kihots», II daļa, nodaļa XII (66.lapp.):

“ -Sančo, tu taču esi redzējis agrāk kādu komēdiju, kurā darbojas karaļi, imperatori, pāvesti, bruņinieki, dāmas un dažādas personas? Viens tēlo nelieti, otrs blēdi, trešais tirgotāju, cits kareivi, cits saprātīgu vientiesi, cits vientiesīgu mīlētāju: bet, kad komēdija beigusies un aktieri noģērbj skatuves tērpus, viņi visi kļūst vienlīdzīgi.

-To es esmu redzējis,- atbildēja Sančo.

-Tas pats notiek mūsu dzīves raibajā komēdijā, kur daži tēlo imperatorus, daži pāvestus, vārdu sakot, tēlo visas tās lomas, kas atrodamas komēdijā: bet, kad spēle galā, tas ir, kad dzīve beigusies, nāve visiem atņem tērpus, kas viņus atšķīra citu no cita, un kopā viņi kļūst vienlīdzīgi.

-Lielisks salīdzinājums, - teica Sančo, - kaut gan tas nav jauns un esmu to dzirdējis vairākkārt un dažādos apstākļos, tāpat arī esmu dzirdējis mūsu dzīvi pielīdzinām **šaha spēlei**: kamēr spēle turpinās, katrai figūrai ir sava nozīme, bet, kad spēle beigusies, tad figūras tiek sajauktas, apgāztas un sabērtas kopā vienā maisā, tāpat kā visi, kas dzīvo, reiz tiek aprakti kopā.

-Ar katru dienu, Sančo, tava vientiesība mazinās un tava gudrība pieaug, - teica dons Kihots.

-Kaut kas man taču pielīp no jūsu gudrības, jūsu žēlastības, - atbildēja Sančo, - tāpat kā neauglīga un sausa zeme, ja to apmēslo un apstrādā, beidzot dod labu ražu. Es gribu ar to teikt, ka jūsu žēlastības runas bija tie mēsli, kas krita manā sausā prāta neauglīgajā zemē; bet laiks, kuru pavadīju jūsu sabiedrībā, jums kalpodams, bija apstrādāšanas laiks, un es ceru nest svētīgus augļus, kas nenovirzīsies no tām labās audzināšanas takām, ko jūsu žēlastība iekopusi man prāta izkaltušajā laukā.”

MODERNĀ ŠAHA PIRMSĀKUMU MEKLĒJUMOS SPĀNIJĀ

PRAKTISKĀ DAĻA

M. De Servantess «Dons Kihots» II daļa, nodaļa XXV:

- “Tagad varu teikt, - šai brīdī ierunājās dons Kihots, - ka tas , kas daudz lasa un daudz ceļo, arī daudz redz un daudz zina.” (145.lapp.)

17.-22.oktobrī kopā ar IMPRO, Sandru, Inesi un citiem šaha entuziastiem 😊 doties uz Spāniju visu iepriekšminēto iepazīt, izpētīt, apskatīt un pārliecināties, ka tā ir taisnība ! 😊

MADRIDE

Madride – mūsdienu Spānijas galvaspilsēta. Pilsētā ir trīs galvenās daļas:

- Madrides vecpilsētā izteikta vēsturiskā saistība ar mauru laikiem,
- Burbonu Madridē ir saglabājusies saistība ar Franciju,
- *La Castellana* tiek uzskatīta par pilsētas modernāko daļu

Burbonu monarhu mantojums - 18.gs.ēka, kurā izveidoja Prado muzeju (*museo del Prado*), Retiro parks (*parque del Retiro*), **kur varot sastapt šaha neuzvaramo “Rey Enigma”!**

Palacio Real - greznā karaļa pils Madridē

Almudenas katedrāle (*Catedral de la Almudena*)

Plaza Mayor - Madrides pilsētas galvenais tirgus laukums

Puerta del Sol jeb Saules vārtu laukums ir t.s. “nulles km” – vieta, no kuras uzsāk skaitīt Spānijas ceļu kilometrus. Te atrodas arī slavenais **pulksteņtornis**, kurš piesaista visas karalistes uzmanību 31.decembra pusnakts stundā. Gan madridiešu, gan pilsētas viesu iecienītais

San Miguel tirgus ir vieta, kur iepazīt slavenos spāņu ēdienus *tapas* un *jamon*

“GAMBIT Cafe”, kas ir vairāk kā kafejnīca, un ir **Madrides šahistu tikšanās vieta**

Madrides Real Stadions ar 78 297 sēdvietām ir nosaukts leģendārā futbolista un *Madrides Real* prezidenta vārdā - *Estadio Santiago Bernabéu*.

TOLEDO

- **Toledo** – senā Spānijas galvaspilsēta, kuru slavēja El Greko, atrodas pakalna virsotnē Tago upes ielokā. Viduslaikos pilsētā mierīgi līdzās sadzīvoja kristiešu, musulmaņu un ebreju kultūras.
- **Toledo katedrāle** gadsimtiem ilgi ir bijusi spāņu katoliskās baznīcas centrs un Spānijas arhibīskapa mītne. Toledo ir saglabājušās senas metālkalēju un ieroču meistaru tradīcijas!
- Toledo ir viena no **simboliskākajām pilsētām šaha vēsturē**, jo tā kalpoja kā galvenais tilts, pa kuru šahs no arābu pasaules nonāca kristīgajā Eiropā.
- Kastīlijas karalis **Alfonso X Gudrais** (*Alfonso X el Sabio*), kurš valdīja 13. gadsimta otrajā pusē, padarīja Toledo par savas kultūras renesanses sirdi.
- 1283. gadā Toledo (un Seviljā) tika pabeigts **viens no svarīgākajiem traktātiem šaha vēsturē – "Libro de los juegos"** (Spēļu grāmata). Tajā aprakstīts šahs, kauliņu spēles un nardi. Šī grāmata satur 103 šaha problēmas un greznas miniatūras, kas attēlo spēlētājus no visām trim Toledo kultūrām sēžam pie viena galdiņa.

AVILA

- **Avila** jeb *Avila de los Kabaljerosa* (Bruņinieku pilsēta) ir viena no Spānijas pilsētām, kas atrodas visaugstāk virs jūras līmeņa – 1131m v.j.l. Tās vecpilsētu apjož Eiropā vislabāk saglabājušies 11 km garais viduslaiku nocietinājumu mūris ar 88 torņiem un 9 ieejas vārtiem.
- Pilsētai ir sava svētā aizbildne – Sv. Terēze, kas ar savu dumpiniecisko raksturu 16.gs ir reformējusi katoļu klostera dzīvi. Ekskursija pa Avilas senpilsētas šaurajām ieliņām, kurā ir dzimusi **šaha aizbildne katoļu pasaulē un arī FIDE atzīta – Sv.Terēze no Avilas.**
- Sv.Terēze 1566.gadā savā grāmatā mūķenēm “Camino de perfección” (spāņu val., latv. “Pilnības ceļš”) rakstīja – “...**Bet jūs varat būt droši, ka tas, kurš nemāk pareizi sakārtot figūras šaha spēlē, nekad nevarēs labi spēlēt, un, ja viņš nezina, kā pieteikt šahu, viņš nespēs panākt matu...**”

SALAMANKA

- **Salamanka** (*Salamanca*) ir viena no senākajām universitāšu pilsētām Eiropā, slavena ar savu zeltaino smilšakmens arhitektūru un dzīvīgo studentu atmosfēru. Pilsētas centrālais laukums *Plaza Mayor* tiek uzskatīts par vienu no skaistākajiem Spānijā, īpaši vakarā, kad tas tiek izgaismots.
- Salamankā notiek kafejnīcu un bāru līga šahā. Kafejnīcas Café Alcaraván vadība ar prieku uzņems mūsu grupu un ir jau ieplānojuši, **ka noorganizēs ātrā šaha turnīru latviešu un spāņu šahistiem!** <https://salamancaajedrez.com/2025/06/21/cronica-de-la-vi-liga-de-cafeteriasbares-de-salamanca/>
- Salamankas Universitāte, dibināta 1218. gadā, ir viena no vecākajām Eiropā un joprojām ir pilsētas intelektuālais simbols. Universitātes vēsturiskajā bibliotēkā atrodās senākā grāmata, kurā aprakstīti **mūsdienu šaha noteikumi** – ieskaitot dāmas gājienus un pašreizējo laidņa pārvietošanos- un tā sarakstīta un izdota tieši Salamankā. Tās autors ir Lusena (*Lucena*), toreizējais Universitātes students, un tā datēta ar 1497. gadu. Tāpat tur atrodas arī **Pedro Damiano grāmatas (1512)** un **Ruī Lopesa (*Ruy Lopez*) grāmatas (1561)** eksemplāri.

SAN LORENZO DE EL ESCORIAL

Uz ziemeļiem no Madrides atrodas Gvadarramas kalni (*Sierra de Guadarrama*). Šo kalnu rietumu priekškalnē atrodas Filipa II celtā *San Lorenzo de El Escorial* klosterpils, no kuras monarhs pārvaldīja savu impēriju.

Bazilika, marmora Karaļu panteons, kapitula zāle, pils otrajā stāvā iekārtotais mākslas muzejs – ļauj apmeklētājiem pilnībā iepazīt iespaidīgo klosterpili.

Karaliskajā bibliotēkā aplūkosim **seno spēļu grāmatu "Libro de los juegos"**, kura izdota Toledo 1283.gadā.

MODERNĀ ŠAHA PIRMSĀKUMU MEKLĒJUMOS SPĀNIJĀ KOPĀ AR ANDRI PRIEDI

17.10. – 22.10.

6 dienas

1145 EUR

PALDIES PAR UZMANĪBU!

JAUTĀJUMI?

